

velikanskim svedrom, vèrtajo pot pod vodenim poveršjem. Videti je bila tu tudi prava verhna stran (Verdeck) velike ladije jadernice z jako močnim jamborom (Mastbaum) in z vsem vervjem (jadrovjem = Segelwerk), kar ga jadernice (Segelschiffe) potrebujejo. Zarad silne visokosti jamborove bila je streha nad njim toliko predèrta, da je zamogel ves, kar ga je bilo, šterleti v zrak. Poleg tega videti je bilo tudi tu mnogo modelov za večje in manjše barke, in tudi za ladjenice (Schiffswerften), posamesni oddelki barkinih strojev (Maschinenbestandtheile), kompasi, sidra, verige za sidra in na stotine enacih stvari. (Dalje prih.)

Dopisi in novice.

— Šolstvo v Avstriji koncem l. 1875. *) (Konec.)

Šolska poslopja, šolska oprava in učila.

Največi del šolskih poslopij na javnih ljudskih šolah, namreč 93·3 odstotkov, je bilo lastnih, navlašč za poduk stavljenih ali pripravljenih. Na Češkem je bilo največ lastnih šolskih poslopij, za tem pride Moravsko, Šlezija, Dolenje - in Gorenje-Avstrijsko. Največ najetih šol 70 % je bilo v Dalmaciji.

Kar pa se tiče šolskih oprav in učil, se da posneti toliko, da je to nekoliko zadostovalo, le Kranjsko, Predarlško in Galicija je tukaj za drugimi deželami.

Pri 69 odstotkih vseh šol so bile šolske bukvarnice, dasiravno le skromne, potrebnih priprav za telovajo je imela komaj petina vseh šol. V tem oziru se je največ zgodilo v Šleziji in na Moravskem. Preminjevalni (variabelni) trošek za šolske sgrade, šolsko opravo, šolsko kurjavo, učila in samoučila kakor druge stvarne šolske potrebe dosihmal še ni preračunjen, ako pa svote v to potrebne primerjamo s troškom spredaj navedenim za učiteljske plače, da se pregledati, kakšne znatne svote mora že prebivalstvo dajati za ljudsko šolo tako, kakoršna je sedaj in koliko bo treba še dati, da bode ljudsko šolstvo izpeljano tako, kakor zahteva ljudska šolska postava. Da je tukaj treba največe štedljivosti in da je treba ljudstvo, ki je z davki preobloženo, varovati vsake potrošljivosti, je jasno kot beli dan.

Gluhonemi in slepi otroci.

Pri šolskem popisovanji l. 1875 so bili pervikrat popisani tudi gluhonemi in slepi otroci v šolski starosti. Bilo je 2721 gluhonemih in 761 slepih otrok v šolski starosti, a po zavodih za gluhoneme je bilo le 901, in onih za slepe 233 tacih otrok.

Opravilstvo c. k. okrajnih šolskih svetov.

Okrajni šolski sveti so imeli l. 1876:

na Koroškem z	8	okraj. šolskimi sveti	84 sej
na Kranjskem z	12	> > >	93 >
v Šleziji z	10	> > >	94 >
v Bukovini z	9	> > >	66 >
na Štajarskem s	67	> > >	693 >

*) V zadnjem (6. l.) „Uč. Tov.“ str. 93 v odstavku: „Učni čas“ beri: celoletno in poldne na 2837 javnih šolah ter izpusti „polleta“ i. t. d., drugo naj ostane.

na Predarlskem s	3	okraj. šolskimi sveti	17 sej
na Dolenje-Avstrijskem z	21	>	>
na Zgornje-Avstrijskem s	14	>	>
na Solnograškem s	5	>	>
v Istri s	6	>	>
na Goriško-Gradiščanskem s	5	>	>
v Galiciji z	22	>	>
na Moravskem s	37	>	>
na Českem s	115	>	>
v Dalmaciji z	12	>	>

(Da je bilo na Štajarskem toliko okrajnih šolskih svetov, pride od tod, da v ti deželi spadajo šolski okraji z okrajnimi zastopi, a ne s političnimi okraji. [To je bilo poprej, a sedaj ni več tako.] V Tirolih in v Terstu okrajni šolski svet še niso postavno organizovani.)

Pisnih vlog pri vseh krajnih šolskih svetih je bilo :

na Koroškem	10.302	}	pri okrajnih glavarstvih v šolskih zadevah
na Kranjskem	9.395		
na Tirolskem	11.375		
v Šleziji	8.997		
v Bukovini	5.864		
na Štajarskem	26.877		
na Predarlskem	1.971		
na Dol.-Avstrijskem	30.855		
na Ger.-Avstrijskem	21.589		
na Solnograškem	4.510		
v Istri	3.201		
na Goriško-Gradiščanskem	2.393		
v Galiciji	44.408		
na Moravskem	41.919		
na Českem	144.439		
v Dalmaciji	6.501.		

Okrajnih šolskih nadzornikov za pregledovanje po solah je bilo :

na Koroškem	13	na Solnograškem	5
na Kranjskem	12	v Istri	5
na Tirolskem	26	na Goriško-Gradiščanskem	3
v Šleziji	3	v Galiciji	22
v Bukovini	10	na Moravskem	35
na Štajarskem	24	na Českem	71
na Predarlskem	3	v Dalmaciji	11
na Dolenje-Avstrijskem	25	v Terstu	1.
na Zgornje-Avstrijskem	9		

Okrajni šolski nadzorniki so šole ogledovali :

na Koroškem	539 $\frac{1}{2}$ dne	v Terstu	76 dni
na Kranjskem	248 dni	na Solnograškem	248 >
na Tirolskem	951 >	v Istri	238 >
v Šleziji	267 >	na Goriš.-Gradiščan.	224 >
v Bukovini	233 >	v Galiciji	2254 >
na Štajarskem	961 >	na Moravskem	1920 >
na Predarlskem	235 >	na Českem	3764 $\frac{1}{2}$ >

nā Dol.-Avstrijskem . 1475 dni v Dalmaciji . . . 280 dni,
na Gor.-Avstrijskem . 447 >

V denarjih in s zaporom so bili kaznovani stariši zaradi zanikernega obiskovanja njihovih otrok po okrajnih šolskih svetih l. 1875.

	denar		zapor	
	gl.	kr.	dni	ure
na Koroškem s	7.221	50	93	16
na Kranjskem z	2.542	70	9	6
na Tirolih z	1.682	50	117	17
v Šleziji z	253	68 ¹ / ₂	—	—
v Bukovini z	2.434	68	13	20
na Štajarskem z	2.173	50	55	12
na Predarlskem s	634	80	22	8
na Dolenje-Avstrijskem z	12.696	63	2.636	16
na Gorenje-Avstrijskem z	10.256	14	867	10
na Solnograškem z	2.497	12	359	4
v Istri z	974	—	—	—
na Goriško-Gradiščanskem z	88	—	—	—
v Galiciji z	9.903	48	318	8
na Moravskem z	1.971	83	802	17
na Češkem s	25.663	41	8.309	21
v Dalmaciji s	694	52	—	—

Iz teh dat se posname, da je klica (kal), katero je vsadila državna šol. postava dne 14. maja 1869 v tla našega šolstva po večem in v svoji celoti zdrava, a pod varstvom bližnjega šolskega nadzorništva in pod verhovnim vodstvom dež. šol. oblasti, je že obrodila bogati sad, in da se sme pričakovati, da bode ta, v državi tako imenitna naprava dalje rastla in se razcvitala.

Državno ministerstvo ni ničesa opustilo, kar je bilo potrebno, da se državno šolska postava izpelje v vsem, kar je tukaj pripuščeno deželni postavodaji in nakazni poti. Izvzemši Terst in Tirolsko imajo vse dežele že dolgo časa potrebne deželne šolske postave, tako da se tu in tam le vprašuje, kaj bi se dostavilo, kaj zboljšalo?

V Terstu, kjer mestni zastop hvalevredno skerbi za dobre šole in se sme pričakovati, da bode ravno tako skerbil za okolico, se deželna šolska postava manj pogreša. A na Tirolih se težko pogreša tista deželna postava, ki bi vravnala vstanovljenje in vzdrževanje šol in pravne razmere učiteljev, in v tem oziru administracija sama, dasiravno na vso moč delavna, ne more šolstva zboljšati tako, kakor se želi.

V tem četertletji, od 1871—1875, ko so že bile izšle nove šolske postave, je ministerstvo po nakazni poti ljudsko šolo vsestransko na notranje vredovalo. L. 1869 in 1870 so prišli ukazi o prehodnjih določbah, da se izpelje šolska postava, v katerih so bili določeni začasni učni čerteži za razne verste ljudskih šol in za učiteljišča, potem pa začasni učni red, in prišli so začasni ukazi zastran učiteljskih spraševanj; vravnani so bili nadaljevalni tečajji za ljudske učitelje, pripravljalo se je za napravo gospodarskih in obertnijskih nadaljevalnih tečajev, a od l. 1872 so izhajale definitivne vredbe o učnih knji-gah (Lehrtexte) in o drugih učilih, o raznih preskušnjah za učilništvo, o okr. in dež. učit. skupščinah, o otročjih vertih in njim sorodnih zavodih, o napravi zasebnih šol, o stavitvi in vravnavi ljudskih šol, o zdravstvu v ljudskih šolah; izdan je bil tudi definitivni osnovni statut z učnimi čerteži za možka in ženska

učiteljska, razglašeni so bili definitivni učni črteži za razne verste učnih šol, začeni od jedno- do osemrazredne, isto tako tudi za meščanske šole, poslednjič je na svitlo prišlo tudi mnogo drugih ukazov, ki namenu ugajajo, ter merijo na to, da je ljudsko šolstvo vsestransko vredjeno. V poslednjem času se je ministerstvo pred vsem prizadevalo, da preskerbi učiteljska, ljudske in meščanske šole s takimi učnimi knjigami, kakoršne zahtevajo novi učni črteži.

Ljudsko šolstvo se v obče od leta do leta na vredjenih podlagah na znotraj v zadovoljnost razvija, učitelji se tudi prizadevajo kos biti svojemu pravemu nalogu.

Poglavitna zapreka, da ljudsko šolstvo hitreje ne napreduje, je pomanjkanje učiteljev, a temu se nikdo ne more čuditi, ako premisli, da je državna šolska postava, nekako prevelik korak storila, kar se namreč tiče dolžnosti šol. obiskovanja in učiteljskega izobraževanja in so se povsod potrebe namnožile. Nova postavodaja je tudi priznala pravico do pokojnine vsem dejanskim učiteljem, in mnogo starejšim učiteljem je že tudi naklonila to dobroto, a zato je pa tudi treba novih učiteljev. Zanesljivo smemo pričakovati, da bode v nekaterih letih po večem zadosti učiteljev, dasiravno jih več potrebujemo.

Nova učiteljska za možke (41 državnih in 3 s pravico javnosti) in ženska izobraževališča (18 državnih in 3 s pravico javnosti) nepričakovano veselo napredujejo od l. 1874, odkar so bila na novo organizovana; na večini njih so se morali napraviti vstrični razredi.

P. S. Preložil sem ta sestavek iz »Laib. Ztg.«, nisem ničesa pridjal, nič bistvenega izpustil. L. 1880, ako bode še izhajal kak slovenski šolski list, bode lahko primerjeval statistiko tačas z ono minulih 5 let. Precej od začetka v vvodu je bilo brati: zanimivo je pregledati, koliko je šolstvo napredovalo to četertletje, kolikor se to more posneti iz statističnih dat. To mi je bil namen pri tem prevodu; statistika tedaj in drugega nič. Vred.

— *Is seje c. k. dež. sl. sveta dne 22. februarija.* Seja se začela s tem, da perovodja prebere vloge od zadnje seje razrešene. — Prošnja gimn. učenika, da se mu zmanjša število učnih ur na teden, ni bila sprejeta. — Prošnja Rudolf. gimnazije, da se na teden podučuje jedno uro v štenografiji (I. tečaja), potem da se privoli denar za podučevanje v telovaji, se je vlišala. — Od sl. ministerstva je prišla prošnja umirovljenega profesorja, da se mu daje izpraznjena učiteljska služba na srednjih šolah tukaj, vrnila se je sl. ministerstvu s primernim nasvetom. — Dva učenca iz realke sta bila izključena, kar se je odobrilo. — C. k. okr. šol. svet je predlagal, da se prepisani šolski čas zaradi paše skrajša učencem zadnjih dveh let na nekaterih ljudskih šolah, se je odobrilo. — Prošnja lj. učit. za napravo učit. izpita mesca aprila 1877 se je predložila sl. ministerstvu. — Prošnja kraj. sl. sveta za pomoč še jeden pot pri šolskem zidanju, se je zavergla. — Obravnave zastran šol v Duplah, pri Studenci in v Srednji vasi v Bohinju se predlagajo slav. ministerstvu, ko se namreč prosí za državno podporo. — Zastran šole v Vavta-vasi obračajo se na kranjski deželni odbor, da bi se dobil dodatni kredit za podporo iz normalnega deželnega zaklada, za katero se prosí. — Za šolo na Trati se stavi nasvet za pristujočo pripomoč iz deželnih denarjev pri kranjskem deželnem odboru. — Sklenilo se je, da se napravijo potovalne šole v Maverlah in drugih selih, ki so od Černomlja najbolj oddaljeni, a s tem prideržkom, da deželni zbor odobri plačo za to nasvetovano v proračunu za l. 1878. — Ljudski učitelj v Brusnicah bode dobival po 450 gl. od časa, ko bode tam umesčen. — Matija Arko, začasni naduč. v Hrenovicah je bil po predlogu poterjen za stalnega učitelja

in dekret se mu je poslal. — Razrešile so se: pritožbe in prošnje za olajšanje kazni zastran šolskih zamud, ter prošnje za nagrado popredno (izposojilno) plačevanje ljudskim učiteljem.

— *Bukve ubožnim učencem* na Kranjskem iz šolske zaloge so vredne za l. 1877/8 1818 gl. Od teh pride po številu šolskih otrok za Postojno 178 gl. 92 kr.; za Kočevje 198 gl. 64 kr.; za Kerško 198 gl. 17 kr.; za Kranj 156 gl. 55 kr.; za Ljubljano privzemši vadnico 92 gl. 6 kr.; za okolico Ljubljansko 199 gl. 86 kr.; za Litijo 115 gl. 80 kr.; za Logatec 144 gl. 80 kr.; za Radovljico 117 gl. 56 kr.; za Rudolfovo 169 gl. 92 kr.; za Kamnik 138 gl. 82 kr.; za Cernomelj 111 gl. 90 kr. Okraj. šol. sveti morajo presiti za ubožne bukve skrajni čas do 4. maja t. l.

— *Valvazorja „Ehre des Herzogthums Krain“* je že izšlo 6 zvezčic (Lieferungen). Pervi nosi na čelu životopis Valvazorjev, spis. P. pl. Radič in obsega XI. bukve, ki popisuje krajepisno-zgodovinsko: mesta, terge, stare in nove gradove, samostane, verte i. t. d. in v 2. se to nadaljuje. Tretji zvežič, XII. bukve — govori od hervaskih in pomorskih mej, potem nekaj tudi od vindiske in banove meje. — Četrti — I. bukve — ima predgovor od Valvazorja in njegovo podobo (portré) potem pesmi v latinskem, nemškem a v slovenskem in hervaskem jeziku po takratni pisavi potem še predporočilo »Erasmii Francisci.« — Peti in šesti zvežič — I. bukve — od I.—VII. poglavja — govori od Kranjskega sploh, od imena dežele in raznih prebivalcev. Papir v tih izdajkih je terden, tisek lep in prebirajé »Valvazorja« se postavimo v njegov vek nazaj, v katerem je to pisano, kajti vse: pisava, jezik, mišljenje nas postavi v tiste čase nazaj, ko so se gradovi jeli rušiti, a med ljudstvom je še vladala vera na vraze, ko je prenehal strah pred turško vojsko, a ko so vse grozovitosti med ljudstvom še bile v živem spominu. Vse to je zginilo, nas pa mika pogled nazaj in smo hvaležni možem, ki so nam to vse tako lepo opisali. —

Učitelji, ki si po samem ne morejo naročiti »Valvazorja«, si ga bodo naročevali za okrajne učiteljske bukvarnice, stvar se menda sama ob sebi razume.

— *Novičarske drobtince.* *č* (Stariši! pazite, kaj imajo vaši otroci v rokah!) V velikem Varadiuu na Ogerskem igral je one dni osemletni sinek nekega krojača z nabitim revolverjem. Pade mu nesrečna misel v glavo, da vtakno cev svoji petletni sestrici usta. V tem hipu se po nesreči revolver sproži, in mala revica je pri tej priči mrtva obležala. —

— *č* (*Sveti Oče Papež Pij IX.*) bode letos 3. rožnika — v nedeljo po Presv. Kešnjem Telesu — obhajali petdesetletnico, odkar so bili v škofljsko čast povzdignjeni. Po vsem kerščanskem svetu se že snujejo priprave za dostojno svetkovanje te vesele dogodbe. —

— *Solnčniki*, ki vodo derže, kako se v to pripravijo? Jemlje se 10—15 gramov parafina, najbolj priprosto košček, kako colo dolg, navadne sveče iz parafina, osterže se in se vsiplje v steklenico, v kateri je $\frac{1}{4}$ funta bencina, kjer se hitro razkroji. S tem se hitro poliva razpet solnčnik začeni od osti v zavutih čertah (Spiral-Linien). Najbolj se to zgodi na prostem, samo blizo ognja ne, ker se bencinov sopar rad vnema. Kratko po tem je solnčnik zopet suh, prevleka ne spreminja barve niti terpeža, a solnčnika potem dež ne zmoeči, kaplje se takajo s solnčnika, dež se ga ne prijemlje in ko se več ne potrebuje, se kar lahko zapre. V. B. —

— *Nove cerkvene pesmi*, namreč 20 izvirnih, je izdal gosp. Anton Förster, vodja glasbe v tukajšnji stolni cerkvi. Akoravno so to najbolj me-

lodični in lahki napevi slavnostnega skladatelja, vendar veje v njih glavni postulat cerkvene skladbe, to je cerkveni duh in so primerni raznim praznikom, za katere so zloženi. Dobivajo se pri gosp. skladatelju ali v knjigarni J. Giontini-evi v Ljubljani po 70 kr. — Razen teh se še dobi tudi: »očitanje« in »lamentacije« (40 kr.), 6 »Tantum ergo« (50 kr.), 2 veliki slovenski maši (50 kr.), 3 »Ecce sacerdos magnus« za škofovo obiskanje zraven z »rešponzoriji« (50 kr.) in pa »pevska šola« (60 kr.) — vse skladbe velike hvale vredne.

Javna zahvala.

Vsled predavanj v Ljubljanski čitalnici dne 25. febr., 4., 11. in 18. marca t. l. je dobila »Narodna šola« tukaj čistih 134 gl. 10 kr. Podpisani si v dolžnost štejejo, da se vljudno zahvaljujejo sl. Ljubljanski čitalnici, vsem osnovalcem in dariteljem vzlasti pa p. i. g. g.: dr. E. Šavniku, J. Kersniku, Fr. Šukleju in J. Franketu za njih trud in rodoljubno delavnost.

Odbor »Narodne šole.«

— *Splošni shod avst. katoličanov* za vso državo bode letos na Dunaju od 30. aprila do 3. maja. Predmeti razgovorov bodo: Tiskovine. A. Časnikarstvo. B. Spisovanje, tisek in razširjevanje spisov. Šolstvo. 1. Pregled sedanjih razmer, in kako naj se proti njim vedejo katoličanje. 2. Pretres vprašanja, kaj naj katoličanje vseh kronovin in dežel v cesarstvu store za ponovljenje kerščansko-katoliške odgoje katoliške mladeži gledé ljudskih srednjih in višjih šol. 3. Pretres vprašanja, kaj naj se med tem stori, da se zabrani razkristjanenje mladine. 4. Pretres vprašanja, kako bi se pričelo vspešno delovanje za zboljševanje sedanjih razmer. — Umetnost. — Socijalne zadeve. — Katoliško življenje. — Katoliško delovanje političnih društev. Sveti oče, papež Pij IX. so s pismom danim v Rimu 19. junija 1876, namenjeni shod poterdili in mu podelili apostolski blagoslov. — Samo ob sebi se razume, da je vlada ta shod dovolila, ker sicer bi se ne smel sniditi. Vprašanja, katoličanom vseh dežel avstrijske države splošna in zanimiva, naj bi Avstrijo tudi v drugih vprašanih zedinila, in katoličanstvo bi bilo potem, kakor v minulih stoletjih, tudi sedaj terdna vez vsem narodom mnogojezične Avstrije. —

— **Učiteljska spraševanja bodo to spomlad 23. aprila in prihodnje dni. Čas za razglaševanje je do 16. aprila, drugo kakor sicer.**

— Deržavnih stipendij na m. in z. izobrazovališču tukaj je bilo letos razdeljenih v znesku 8000 gl. Učit. kandidatje so dobili stipendije od 50—200 gl., na pripravljavnih tečajih pa po 50 gl. Vsi prosivci navadno ne dobe stipendij posebno sedaj, ko se manj dovoljuje, kakor prejšnja leta, tisti, ki se slabo učé, odidejo s praznimi rokami.

— Pred porotno sodnijo v Celji je bil 8. marca g. M. Ivaničič, učitelj z Roba na Kranjskem, tožen radi dopisa »z Gorenjskega« v 15. st. lanskega »Učitelja« po §. 300, k. p. (kaljenje javnega miru in reda.) Obravnava je trajala od pol desete do tretje ure. Predsedoval je okr. sodnije predsednik Heinriher, derž. pravdnik kot tožitelj je bil dr. Gertscher, zagovornik dr. Šurbi. Zatoženec je bil z 10 glasovi proti 2 nekrivega spoznan.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gosp. Jožef Cepuder, začasni učitelj v Raki na Dolnjemskem v Šmarijo pri Ljubljani zač.